

дарды білімге құштарлығы бойынша сипаттаған: «Ең жоғарғы – туғаннан білімге иесі; одан кейінгісі – оқу барысында білім жинағандар; одан кейінгілер – оқуды қиындыққа ұшырағаннан кейін бастағандар». Сонымен қатар, ғұлама бір салада үлкен жетістіктерге жеткен адамдарды ерекше құрметтеген. Ол өзін «тәжірбиелі диканшымен» немесе «тәжірбиелі бағбанмен» салыстыра алмайтынын айтқан. Кун Цзы еңбек этикасына деген құрметті қалыптастырады – бұл конфуциандық мәдени аймақ халықтарының барлығына тән.

Осылайша, Кун Цзы Қытай өркениетіне орасан зор ықпал жасаған ғұлама ойшыл. Ғасырлар бойы оның философиялық пайымдаулары даналық пен кеменгерліктің қайнар көзі ретінде халық арасында сақталып келді. Бұл дәстүр болашақта өз жалғасын тауып, ұлы ғұламаның ғақлиялары мен адамзат қоғамы туралы тамаша ойлары Қытай өркениетінің дамуына септігін тигізері сөзсіз.

1. Переломов Л.С. Конфуций: «Лунь юй». Исслед., пер. с кит., коммент. М., 1998.

2. Переломов Л.С. Конфуцианство и современный стратегический курс КНР.- М.: Издательство ЛКИ, 2007.- 256с.

3. Переломов Л.С. Конфуций: жизнь, учение, судьба. М., 1982.

4. Молдабаев Ж., Қасабек А. Шығыс философиясы: Оқу құралы. – Алматы: Қазақ унив., 2001. – 302 бет.

5. Семенов И.И. Конфуций. Я верю в древность. Сост., перевод и коммент.- М., 1998 – 384 с.

6. Әлемдік философиялық мұра. Ежелгі Шығыс философиясы. Т.1 - Алматы: Жазушы, 2005-560 б.

7. Әлемдік философиялық мұра. Шығыс философиясы. Оқу құралы – Алматы: Жазушы, 2009-480 б.

8. Әлемдік философиялық мұра. Философия тарихы. Т.14. – Астана: Аударма, 2006 – 488 б

9. Мартынов А.С. Конфуцианская личность и природа. – Проблема человека в традиционных китайских учениях. М., 1983.

В данной статье рассматривается роль Конфуцианского учения в духовной культуре китайского народа. Приводится анализ принципов Конфуцианского учения. Рассматривается данная Конфуцием интерпретация этих принципов в труде «Лунь юй».

The article examines the role of Confucianism in spiritual culture of Chinese people. We give the analysis of Confucius principles. We consider interpretation this principles of Confucius «Analects».

Момынкұлов Ж.Б.

ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ ҮДЕРІСТЕР ЖӘНЕ ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

Орталық Азия аймағы барған сайын әлемнің жетекші елдерінің қызығушылығын тудыруда. Мұның себебі аймақтың геосаяси және геоэкономикалық маңыздылығында жатыр. Орталық Азияда болып жатқан үдерістер аясында бір-қатар маңызды мәселелерге басымдық беріледі. Оларға Орталық Азиядағы тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету, аумақтың интеграциялық және конфронтациялық әлеуеті, аймақтың өз келешегін өзі таңдауының мүмкіндігі, шетелдік серіктестердің ұстанымы жатады.

Қырғыздың ойшылы Шыңғыс Айтматов айтқандай, Орталық Азиялық немесе еуразиялық интеграция идеясы аймаққа тиімді ынтымақтастықты қамтамасыз ету үшін жаңа мүмкіншіліктер ашады. Алайда оқшаулылық, тым тұйықтық, шекарадағы қатаң кедергілер, алыс жатқан елдермен сауда жасау мен шикізат саласында асқан өзіншіл көзқарас сияқты құбылыстар әділетті қарым-қатынас құруға кедергі болды.

Орталық Азия ынтымақтастық ұйымы 1994 жылы бұрынғы Орталық Азиялық экономикалық қауымдастықтың орнына қайта құрылды.

Оның құрамына Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан мен Тәжікстан кірді. ОАЫҰ-на мүше мемлекеттер біртұтас экономикалық кеңістікті сақтылы түрде құру жөнінде келісілген шараларды жүзеге асыру үшін белгілі міндеттерді өз мойындарына алды. Бұған қоса, ұйым ортақ көліктік және байланыстық құрылым құру саласында ықпалдасуға, шекаралық және кедендік бақылау саласында келісілген саясат жүргізуге ерекше көңіл бөледі.

Қырғызстанда 2005 жылдан 2010 жылға дейінгі аралықта болған саяси астары бар қақтығыстар күллі аймақтағы жағдайға тікелей әсер етті. Оның үстіне Өзбекстанның «екі стандарт саясаты» да «отқа май құйғандай» болды. Кейбір мамандардың айтуынша, Өзбекстанның өзі «керітартпа саясат» ұстанып отыр: аймақтағы шиеленістердің көбісі өзбек жағының «қырсық мінезінен» туындап отыр. Десек те, соңғы бес жылда Өзбекстанның өзінде халықтың ішкі қарсылығының өскендігі байқалады.

Өзбек халқының демографиялық жарылысының салдарынан жергілікті экономика ауылдық аймақтардағы халықты тұрақты жұмыс пен

жеткілікті жалақымен қамтамасыз ете алмайды.

Орталық Азия мемлекеттері қазіргі жағдайда аймақтағы жағдай үшін өзінің тарихи және геосаяси жауапкершілігін ұғынуға тиісті. Аймақтағы кез келген шиеленіс әдетте алыста жатқан сыртқы геосаяси күштердің, мемлекеттердің және халықаралық ұйымдардың ықпалымен байланысты болады. Интеграцияның арқасында Орталық Азияның елдері орын алатын әртүрлі ішкі және мемлекетаралық қақтығыстарды шешу механизмдерін қалыптасуға міндетті.

Тәуелсіздік алған осы күнге дейінгі аса маңызды мәселелердің бірегейі аймақтық және ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету болып табылады. Мұның себебі терроризм, экстремизм, заңсыз есірткі айналымы сияқты жағымсыз құбылыстардың көбеюі еді. Осы орайда, аймақтың қауіпсіздігін нығайту бағытында күш біріктіру мен мемлекеттер тарапынан ортақ шараларды қабылдау ерекше маңызды болып отыр. Ол үшін Орталық Азияның ынтымақтасуы қажет. Өйткені аймақта қандай да бір стратегиялық серіктестіктің күшеюі геосаяси негіздегі жаңа қайшылықтарды тудыруы мүмкін.

Аймақтағы негізгі проблемаларға экстремизм, заңсыз жұмыс миграциясы, есірткі трафигі, су-энергетикалық проблемалар – бұларға қарсы тұру үшін аймақтың елдері бірігуге мәжбүр. Бүгінгі таңда есірткі бизнесі экстремизм мен терроризмнің де дамуына әсер етуде. Ауғанстанмен көршілес болғандықтан Өзбекстан әлемдік есірткі трафигінің эпицентрінде тұр. Аймақтағы тағы бір үлкен проблемалардың бірі миграция – көші-қон мәселесі. Халықаралық көші-қон ұйымының есебі бойынша (ХКУ) Орталық Азияда соңғы 15 жылда миграциялық көріністер түбегейлі өзгерген. Мұның бірнеше себептері бар. Оларға кедейлік, жұмыссыздық пен халықтың көп бөлігінің әлеуметтік-тұрмыстық жағдайының төмендігі, билік органдарының азаматтардың құқықтары мен бостандығына қол сұғуы, сана-сезімнің маргинализациясы жатады.

Қазіргі Орталық Азия әлемнің ең бір келешегі бар геосаяси аймағына айналды. Себебі мұнда саяси ықпал етудің мүмкіндігі, маңызды ресурстық потенциалдың болуы, әртүрлі аспектілерімен қауіпсіздік мәселесі әртүрлі мүдделер шоғырланған.

Орталық Азияда интеграциялық үдерістердің дамуына күрделі кедергілер бар: сауда, көлік салаларындағы бақталастық, газға қатысты даудамай сияқты мәселелер аймақтағы елдердің өзара ынтымақтасуын тежейтін қайшылықтардың болғанын айғақтайды. Бұл қақтығыстар мен келіспеушіліктер Орталық Азияның әзірше біртұтас организм еместігін көрсетеді.

Фридрих Эберт атындағы Орталық Азия мен Кавказ жөніндегі қордың үйлестірушісі Винфрид Шнайдер-Детерс Орталық Азия елдері екі сала бойынша ынтымақтастық жасауы қажет деген. Оларға экономика мен қауіпсіздік жатады. Сарапшының пікірінше, аймақтағы мемлекеттер ортақ Еуропалық Одақтың экономикадан туындағанын ескеруге тиісті.

Өзбекстандағы ЮНЕСКО өкілі Майкл Барри Лейннің айтуынша, аймақты ортақ түсінік, ортақ тіл, ортақ тарихи-мәдени өмір, ортақ сауда жолдары біріктіреді. Тәуелсіздік бұл елдерге экономикалық қалпына келу мен тарихи байланыстарды қайта орнату арқылы аймақтық интеграция мен ынтымақтасу үшін үлкен мүмкіндік беріп отыр.

Халықаралық интеграция еркін сауда аумағы – кедендік одақ – экономикалық және валюталық одақ сияқты негізгі кезеңдерден өтеді. Аймақ интеграциялық үдерістерді жеделдетіп, ортақ нарықтың тезірек құрылуына мүдделі. Орталық Азияда ортақ нарық пен ортақ валютаның болғаны дұрыс. Мемлекеттердің аймақтық келісімдер арқылы бірігуі олардың тиімді дамуына және қазіргі қауіп-қатерлерге бірге төтеп беруіне жағдай жасайды. Аймақта шешімін таппаған көптеген өзекті проблемалардың болуы Орта Азия мемлекеттерін бірлікке және ынтымаққа итермелеуі тиіс.

Қауіпсіздік мәселесіндегі кейбір қайшылықтарды санамағанда, аймақтық елдердің қауіп-қатерлерге қатысты ұстанымдары бір-біріне сәйкес келеді. Ресей мамандарының айтуынша, аймақтық экономикалардың әртүрлі одақтарға қатысуы ерекше мәнге ие мәселе.

Ресей Орталық Азияны Қытайға бермеуге тырысуда. Себебі, Орталық Азия екі жақ үшін де нарық және мүдде аймағы. Ғаламдандудың әсерімен Орталық Азия елдері алпауыт елдердің қаржылық және технологиялық мүмкіндіктерін пайдаланып, дүниежүзілік шаруашылыққа қол жеткізуде.

Орталық Азия қауымдастығы 1994 жылы Ортақ экономикалық кеңістікті құру жөніндегі келісім арқылы құрылып, онда бірқатар маңызды үкіметаралық құжаттар қабылданды. Бұл құжаттарға жеке тұлғалардың шекарадан өтуі мен жұмыс күшінің әкелінуінің шарттары жеңілдетілді, көші-қон, денсаулық сақтау, ғылыми-техникалық ақпарат, сейсмология, төтенше жағдайлармен күрес мәселелері енді. Сырдария өзенінің су-энергетикалық ресурстарының тиімді пайдаланылуы, энергожүйелер мен су-энергетикалық консорциум туралы келісілді.

Алайда Орталық Азияда ортақ экономикалық кеңістік құру идеясы екінші жоспарға ысырылды. Оның орнына ЕурАзЭО-тың рөлі артты.

Өзбекстанның бұл ұйымға деген көзғарасы тұрақты емес.

Қазақстандық ғалымдардың пікірінше, ОА мемлекеттерінің аймақтық интеграциялық ынтымақтастығы келесі үш түрде дамуы мүмкін: 1) жай қарқынмен дамуы; 2) қауымдастықтың бірте-бірте бәсеңдеп, ыдырауы; 3) интеграцияның келесі жоғарғы деңгейге көтерілуі.

2010 жылы Қызығызстанның Ош және Джала-лабад қалаларында болған қанды қақтығыс өзбек-қырғыз қатынастарын біраз уақытқа артқа шегеріп тастағаны белгілі. Орта мерзімді келешекте аталмыш елдердің билеушілерінің ауысуымен екі жақ ортақ келісімге келуі мүмкін. Сарапшылардың айтуынша, осы аймақтағы елдер экономикалық реформалар, кедендік-тарифтік және салықтық заңнамалар, сауда-экономикалық қатынастарға қатысты келісілген жүйелі саясат жүргізуі қажет.

Әзірше көбісі қағаз күйінде тұрған бұл жобалардың бірсыпырасы мыналар: әртүрлі деңгейдегі инвестициялық бағдарламалар, аймақтық транзиттік-көліктік әлеуетін пайдалану, магистралды мұнай-газ құбырларын салу.

АҚШ пен Ресей Орталық Азияны жауапкершілік аймақтарға бөліп, прагматикалық ынтымақтастыққа көшті. Бұл жағдайда Қытайдың аймақтағы ықпалы күшейіп келеді. АҚШ Ресейдің аймақтағы ықпалын шектей келіп, орыстардың Орталық Азияға келуіне кедергі болмайды. Вашингтон Москваны аймақтық геосаясаттағы көмекшісі ретінде қарастырады. Яғни, АҚШ Ресеймен бірігіп, аймақтағы Қытайдың ықпалына қарсы тұруды көздейді. Себебі, Қытай Орталық Азияда өктем саясат жүргізіп, өзінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін экономикалық тетіктерді пайдаланады. Көз алдымызда Қытай Орталық Азияның экономикалары үшін ең ірі инвесторлардың біріне айналды.

Бұл себептердің барлығы аймақтың ішкі интеграциялық әлеуетінің төмендігін көрсетеді. Аймақтағы экономикалық кеңістік жай қалыптасуда. Бұған қоса, өткен жылдарда кедендік, салықтық саясатты біріздендіру бағытында мардымды ештеме жасалынбады. Энергетикалық және шикізаттық ресурстарды экспорттауда ортақ мүдделерді қорғау концепциясы мен жоспарының жоқтығы, өнідірістік бәсекелестік туралы шаралардың жоқтығы, су, энергетика, газ, көлік кешендерін пайдалануға қатысты мәселелердің шешілмеуі, мәдени-ғылыми байланыстардың әлсіреуі, экономикаларды реформалау мен қайта құрылымдаудың қажетті стратегиясының жоқтығы аймақтық деңгейдегі ынтымақтастыққа айтарлықтай кедергі болды.

Экспорт саясатында келіспеушіліктердің болуы, экономикалардың реформалануының әр-

түрлі қарқынмен дамуы, біржақты шешімдердің қабылдануы да интеграцияға кедергі болды. Мысалы, Қазақстан 90-шы жылдардың аяғында аймақтық сауданы тарифтік және тарифтік емес реттеуді қолға алды. Қырғызстан су-энергетикалық ресурстарды пайдалануға шектеу және тыйым салу шараларына кірісті. Өзбекстан оқшаулану саясатын жүргізіп, ТМД-дан тыс елдерге бағыт алды. Түркіменстан ортақ жобаларға қатысудан мүлдем бас тартты.

Енді, Орталық Азияның келешекке қай жаққа қарай жылжуы немесе қалай дамуы мүмкін деген сұраққа жауап берейік. 1-ші мүмкіндік: Орталық Азия мемлекеттерінің біріге алмай, күрделі дау-жанжалдарға душар болуы. Аймақтағы қазіргі жағдайдың осы жағымсыз сипаттамаға сәйкес келетінін мойындаған жөн. 2-ші мүмкіндік: Орталық Азия халықаралық қатынастардың дербес субъектісі ретінде аймақта өркениеттердің тоғысуы жағдайында тұрақтандыруші рөлді ойнайтын болады.

Осы орайда үш басты сценарий қарастырылған. Мәселен, Қазақстанның бейбітшілік, дінаралық диалог, толеранттылық салаларындағы талпыныстарын атауға болады. Алғашқы сценарий бойынша, алпауыт мемлекеттердің аймақты сырттан басқаруы, ықпал етуі Орталық Азияның дербес дамуына кедергі болуы мүмкін. Келесі сценарий бойынша, аймақтағы елдер тарихи дәстүрлер мен қазіргі жағдаятты ескере келе дүниежүзілік байланыстар жүйесінде үлкен маңыздылыққа ие болуы да мүмкін. Бұл жағдайда негізгі мақсат аймақтың өз-өзімен қауышуы, өз-өзін тануы болмақ. Үшінші стратегия бойынша, бірінші және екінші модельдің кейбір жақтарын есепке ала отыра даму. Оның мәні Орталық Азияны дағдарысқа қарсы басқаруға келіп саяды. Бұлардың арасында аймақ үшін ең тиімдісі екінші старегия болып табылады. Ол бойынша, жергілікті элита саналы түрде Орталық Азияны халықаралық қатынастардың жоғары деңгейде интеграцияланған субъектісіне айналдыруы тиіс. Тым күрделілігіне қарамастан, бұл міндетті шешуге болады.

Бұл бетбұрыстың бірінші қадамы Орталық Азияның ұзақ мерзімге бағытталған тұжырымдамасын жасап шығару болып табылады. Бұл бағдарлама дұрыс анықталған ұлттық мүдделерді, дамудың жергілікті дәстүрлерін, ұйымдасудың қазіргі танылған принциптерін ескеруге негізделуі тиіс. Бұл көзқарас Орталық Азия мемлекеттерінің дамуының стратегиялық келешегін айқындауға көмектеседі. Бұған қоса бірігудің халықаралық үлгілерін ескеру қажет [3, 7].

Біріншіден, аймақтық элиталар ортақ саяси, экономикалық және мәдени кеңістік құруға біріге ұмтылуы қажет. Модернизация немесе

жаңару дәстүрлі бастауларға сүйенуі керек. Қазіргі таңда Орталық Азияның ішкі конфронтациялық әлеуеті аймақтың байланыстық, ақпараттық және технологиялық оқшаулылығын еңсеруге күш салу керек.

Интеграцияны сәтті іске асыру үшін бірқатар мәселені ескеру қажет. Мысалы, білікті аймақтық басқару, құзырлылық, ішкі ұлттық және аймақтық саясаттың әлеуметке бағытталуы, паракорлықты тежейтін әділ басқару жүйесі.

Орталық Азия басшылары мемлекеттерінің дүниежүзілік сахнада өзіне лайықты орнын табуы үшін мемлекеттік институттарды заманауи деңгейге көтеруге мүдделі. Орталық Азияда басты демократиялық принциптерге арқа сүйейтін мемлекеттік жүйе құру, білікті басқару әкімшілігінің болуы, күллі халықтың мүдделерін ескеретін мемлекеттік саясаттың ашықтығы мен тиімділігін қамтамасыз ету қажет.

Орталық Азияда суды пайдалану мәселесі аса күрделі. Соңғы жылдары осы мәселеге байланысты туындаған жанжалдар аймаққа қауіп төндіріп тұр. Қырғызстан мен Тәжікстан мұнай мен газға ие емес. Десек те, аймақтағы өзендер осы елдерден бастау алады. Аталмыш екі ел бұл мүмкіндікті электр қуатын дамыту үшін пайдаланады. Осы мақсатта ауқымды гидротехникалық құрылыстар іске асуда. Өзбекстан, Түркіменстан мен Өзбекстан осы жобалардың экологиялық салдарларынан қауіптенеді. Көршілес елдердегі су ресурстарының көлемінің күрт түсіп кетуі жағдайында Өзбекстанның ауыл шаруашылығына, әсіресе мақта шаруашылығына үлкен қауіп төніп тұр. Сондықтан суды пайдалану мәселесі Өзбекстанның Қырғызстан мен Тәжікстан арасындағы бітпейтін жанжалдың себебі. Елбасы Н.Назарбаев айтқандай, тиісті сараптама өткізбей тұрып плотиналарды салмау керек.

Қырғызстан мен Тәжікстан соңғы жылдары Қазақстанның экономикалық және саяси салмағын мойындап, аймақтық интеграция аясындағы бастамаларын мақұлдай бастады. Бұларға қарсы салмақ ретінде, Өзбекстан соңғы кезде Түркіменстанмен жақындаса бастады. Екі мемлекет Қырғызстан мен Тәжікстанға қарсы ұстанымда. Алайда Өзбекстан газ, газ өндірісі мен тасымалы салаларында Түркіменстанның өзіне бәсекелес болып тұр.

Іс жүзінде Өзбекстан мен Түркіменстан бейресми блок құрып отыр және суды пайдалану мәселесінде ұстанымдарын бір-бірімен сәйкестендіріп отыр. И.Каримовтың өзінің айтуынша, су мәселесі шешу үшін Қырғызстан мен Тәжікстанның қатысуы міндетті емес. Ислам Каримов ешқандай мемлекеттің, тіпті

Ресейдің де Орталық Азияның ішкі су-энергетикалық мәселесіне араласа алмайтынын ашық айтты [4, 2].

Екінші жағынан, Ресей Қырғызстанның энергетикасына ықпал ете алады. Осы арқылы Ресей, Өзбекстан мен Қазақстанның оңтүстігіне түсетін суды қадағалай алатын болады. Себебі, мәселе саяси мүддеде жатыр. Ресей И.Каримовтың мәлімдемесіне қарамастан, аймақтың су мәселесіне де араласа алатынын білдірді.

Өзбекстан мен Қырғызстан арасында су ресурстарына қатысты туындаған күрделі проблема Ош пен Джалалабад қақтығысының салдарынан тіпті «ушығып» кетті. Бұл қақтығыстың тууына су дауының салқыны да тиюі мүмкін. Ресей Қырғызстанмен жақындасу арқылы Өзбекстанға сес көрсетуде, оны әдейі елемеуде.

Ташкенттің шекаралық мәселелерді шешудегі қаттылығы Қырғызстан мен Тәжікстанды «қорқытып жіберді». Бұл жағдай Өзбекстанның аймақтық көшбасшылыққа жету жобасын жүзеге асыруын қиындатып жіберді. Қырғызстанға мәдени және этникалық тұрғыдан жақын Қазақстанмен ынтымақтасу тиімдірек.

Тәжіктер де Өзбекстанның өктем саясатына наразы. Интеграция идеясы Тәжікстанның үлкен қызығушылығын тудыра қойған жоқ. Қазақстанмен немесе Иранмен бірігу Душанбе үшін анағұрлым қызықтырақ. Тәжікстан мен Қырғызстанның Қазақстанды серіктес ретінде таңдауы оның мәдени ұстанымы мен экономикалық жетістіктеріне тікелей байланысты еді. Осыған байланысты, Өзбекстан Қазақстанға айып таға береді.

Сарапшылардың көбісі Орталық Азияда тиімді интеграциялық құрылымдардың қалыптасу мүмкіндігін жоққа шығарады. Интеграцияның алдында тұрған ең басты кедергі ретінде аймақтағы елдердің геосаяси тәуелділігін аталады.

Тәжік сарапшысы Саймуддин Дустовтың пікірінше, Орталық Азиядағы кез келген интеграциялық үдерістер толық қолдау таппайды. Оның ойынша, алдағы 15-20 жылда Орталық Азияда ешқандай құрылымдық өзгерістер орын алмайды. Әзірше, аймақтағы мемлекетаралық қатынастарда туындайтын проблемалар көбінесе Өзбекстанмен байланысты болып тұр.

2008 жылы И.Каримовтың ҰҚКҰ мен ЕурАзЭО ұйымдарын біріктіру туралы ұсынысы қолдау таппаған соң, Өзбекстан соңғысының құрамынан шығады. 2009 жылдың күзінде Өзбекстан біржақты түрде Орталық Азия энергетикалық жүйесінен шығатындығын жариялады. Орталық Азияның интеграциясына күмәнмен қарайтын саясаттанушылар Қазақстанда да жетерлік. Қазір Қазақстан өзіне тілдік және

мәдени жақын Қырғызстанға ықпал жүргізумен шектеліп отыр.

Десек те Өзбекстан Қырғызстан мен Тәжікстанмен арадағы күрделі қатынастарды жалғастыра береді. Ташкент Қазақстанның артында Ресейдің тұрғанын біледі. Сондықтан Ташкент көбінесе Батысқа және Азия-Тынық мұхиті аймағына бет бұрады.

Өзбекстан ғаламдық экономикалық жүйеге толық еніп, өзінің әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз ету үшін дүниежүзілік саясат пен экономиканың басты өзгерістері мен бағыттарын анықтап, оларға бейімделуі тиіс. Өзбекстан үшін бұл мәселені ең аз шығынмен шешудің бірден бір жолы аймақтық интеграция болып отыр.

Ғаламдық бәсекелестіктің осындай қиындықтарына төтеп беру үшін Өзбекстан экономикалық мақсатта аймақтағы көршілес елдермен бірігуге мәжбүр. Орталық Азияның экономикалық ынтымақтасуы - «жаһандануға аймақтық ынтымақтасу арқылы енуді» білдіреді.

Өзбекстан Республикасы – бұл халықаралық қатынастарда өз-өзіне сенімді, белсенді мемлекеттік құрылым. Бірақ, елдің экономикалық тұралауының созылыңқы сипаты, көршілес жатқан елдердің өзбек басшылығының ұстанымдарының өзгермелілігінен қажуы, аймақтан тыс ірі халықаралық державалардың, мүдделі және белсенді құрылымдардың бақталастығы (Ресей, АҚШ, Қытай, Еуропа Одағы), ішкі және сыртқы саяси, әлеуметтік және экономикалық жағдайдың қарама-қайшылықта дамуы елдің сыртқы саяси бағытына айтарлықтай өз салқынын тигізді. Өзбекстанның И. Каримов бастаған саяси басшылығы Ресейдің қамқорлығындағы ҰҚКҰ,

ЕурАзЭО, ШЫҰ сияқты аймақтық және халықаралық ұйымдарға біресе мүше болады, біресе олардан шығып, Ресейге қарсы батыстық бағытты ұстанып келді.

Ташкенттің қазіргі сыртқы саясаттағы басты ерекшелігі оның өзгермелілігінде жатыр. Алайда оның саяси мүдделері тұрақты. Өзбекстан ОА аймағында лидер болуды көздейді.

Экономикалық интеграцияның іске асуына алып келетін сауда-экономикалық байланыстарды жеделдетпей, аймақтың экономикасын дамыту жөнінде нақты іс жүзіндегі жобаларды қолға алмай, Орталық Азия елдері әсіресе сыртқы тұрақсыздық факторларынан және қауіп-қатерлерден құтыла алмайды. Орталық Азияда шынайы саяси-экономикалық ықпалдасуды қамтамасыз ету үшін алдымен аймақтық лидерлердің жеке келісімі мен татуластығын қамтамасыз ету қажет.

1. [O'zbekiston va xorijiy davlatlar - http://mfau.uz/uzb](http://mfau.uz/uzb)
2. <http://www.centrasia.ru/news>
3. <http://www.fergana.ru>
4. O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi - <http://mfau.uz/uzb>

В данной статье рассматривается процесс интеграции в Центральной Азии, также изучается роль Республики Узбекистан в развитии интеграционных процессов в регионе. Автором статьи дается анализ основных проблем и вопросов интеграционных процессов в Центральной Азии.

In this article integration process in Central Asia and disintegrative role of Uzbekistan are considered. Author of the article analyzes basic issues and problems of the integration process in the mentioned region.

Р.М. Мустафина

МЕЧЕТИ И МЕДРЕСЕ В СЕВЕРНОМ КАЗАХСТАНЕ

в конце XX – начале XXI вв.

В статье предпринята попытка на основе этнографических исследований автора показать наряду с деятельностью культовых учреждений и религиозных учебных заведений, уровень религиозного образования служителей исламского культа и религиозности населения Северо-Казахстанской области в конце 90-х годов прошлого века - в начале 2000-х годов нашего столетия.

Мечеть в г. Сергеевка (Сергеевского р-на Северо-Казахстанской обл.). Имам мечети, или, по его словам, просто мулла, Ш. Шаймерденов (1964 г. рожд.) два года учился в медресе Сарыагашского района Южно-Казахстанской облас-

ти, которое осуществляло 4-х годичное и 6-ти годичное обучение взрослых и детей. Однако диплом не получил. По направлению начал работать в мечети в г. Сергеевка. Прежде чем приступить к религиозной деятельности, учился в Петропавловском педагогическом индустриальном техникуме, работал учителем черчения, труда в Аксуской школе. Заочно учился в Целиноградском инженерно-педагогическом университете. За год до окончания учебы он оставил университет и поступил в медресе.

Раньше в Сергеевке мечети не было. Она открылась в 1994 г. Последние два года она размещалась в помещении бывшей библиотеки.